

JOSEP LLADÓ

La fil·loxera i bonaventura Castellet

El segle XIX, progressista i revolucionari en tants aspectes: científic, cultural, social, polític, etc., que donà pinzellades de glòria a l'evolució de la humanitat, posant sòlids fonaments i obrint camins inèdits al progrés de les generacions futures, les del segle XX, també tingué la seva contrapartida negativa: guerres inacabables, epidèmies incontrolables, plagues desoladores, que són pàgines negres per a la història del nostre país. Horror, sofriment, pobresa... Quí sap si les malvestats són el motor que empeny la ment humana a sortir dels envitricolls, dels atzucacs, i a cercar solucions a les situacions límit.

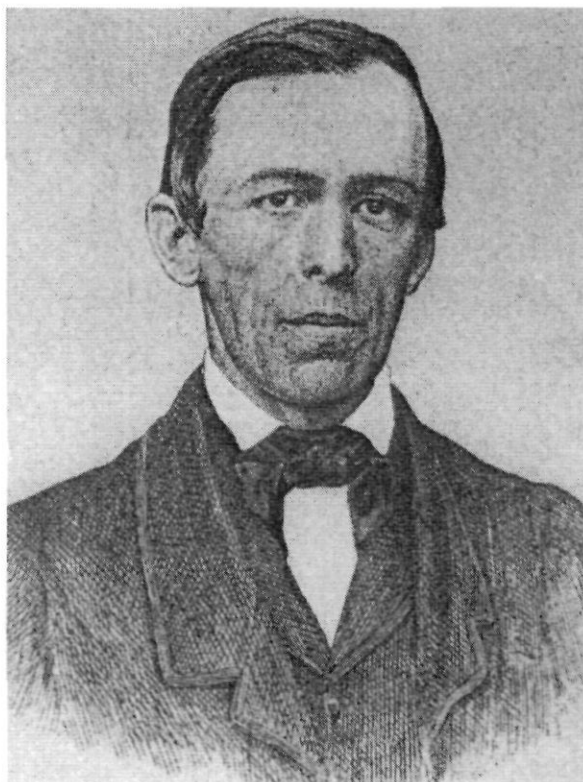
La plaga de la fil·loxera mateix, introduïda a Europa de manera accidental per ceps provinents de vinyes americanes (immunes al paràsit), féu la seva aparició a Anglaterra (1863) i, dos anys més tard, al continent. Fou una de les més terribles plagues que en el camp agrari s'hagin pogut donar, sumint infinitat de famílies pageses de tot l'occident europeu en la misèria.

A Catalunya, hi arribà tard, quan ja havia fet estralls a les vinyes franceses, ja en aquell temps productores de vins de qualitat, obtinguts pels seus viticultors amb exigència, control i esperit de recerca. Els nostres viticultors, més preocupats per la quantitat que no per la qualitat degut a la gran demanda que originava la crisi dels brous francesos, feien el seu

agost; el vi era ben pagat i la demanda accedia amb escreix a la producció; les vinyes proliferaven per tot arreu; no hi havia vessant de muntanya per esquerpat i pedregós que fos, on no es veïés verdejar els ceps. La gent adinerada, comerciants, hisendats, fins i tot aristòcrates, invertien en la compra de terrenys i de vinyars, que després cedien en contracte de rabassa morta, majoritàriament, als pagesos i comparets de la localitat, segurs del bon rendiment de la seva inversió. A Argentonina,

concretament, eren 60 els propietaris forasters per només 34 d'argentonins. Però tothom hi anava bé; tothom s'hi guanyava la vida.

La plaga era lluny i tot i que ja començava a envair les comarques de la Catalunya Nord (el Conflent, al 1878 i, tot seguit, el Rosselló i el Vallespir) era creença general que el Pirineu actuaria de barrera natural per a impedir el pas de la devastadora mosca a la península. Tot i això, la veu d'experts endlegs ja es deixava sentir amb contundència alertant del perill imminent i Joan Miret, amb l'Institut Català de Sant Isidre, proposava mesures dràstiques, com ara la de la creació d'un cordó sanitari, arrencant de soca-rel totes

les vinyes del Rosselló a l'Empordà, que topà amb la rotunda oposició dels propietaris, massa enllaminats pels guanys que encara llavors el fruit de la terra i del treball dels homes els proporcionava. Eren temps de vaques grasses.

El de les magres no tardà en arribar. L'any 1879, en una vinya del petit llogaret de Sant Quirc de Colera, del municipi de Rabós d'Empordà, hi apareixia un ampli rodal de ceps emmalaltits que semblava l'alarma entre els pagesos (propietaris i rabassaires), els endlegs i les autoritats sanitàries. La fil·loxera havia fet entrada a Catalunya.

Correm-hi tots! A nivell científic torna a plantajar-se la necessi-

tat de crear el cordó sanitari proposat per Miret; s'especula amb la possibilitat d'emprar productes químics (neolina i sulfur de carboni) i es proposa el procediment, descobert a Bordeus, de plantar ceps americans (com hem dit abans, immunes a la fil-loxera), i empaltar-los després amb varietats europees. El Congrés antifil-loxèric de Saragossa (1880) és un enfrontament entre els defensors d'un i altre procediments.

En tant, mentre als més alts nivells es discutia i es cercaven desesperadament les solucions més

Els efectes devastadors de la fil-loxera no començaren a ser realment preocupants per Argentonina fins a l'any 1888, a partir del qual comencen a minvar sensiblement any rera any les collites, fins a culminar, el 1894, amb la pèrdua total i absoluta d'una gran quantitat de vinyes

idònies, l'epidèmia avançava lentament però implacable. El 1881, la plaga havia invadit ja tot l'Empordà i la Garrotxa i s'estenia per la Selva; el 1883, franquejava la Tordera i s'introduïa al Vallès i al Maresme. Ja la tenim a casa nostra. Cal dir, però, que els seus efectes devastadors no començaren a ser realment preocupants per Argentonina fins a l'any 1888, a partir del qual comencen a minvar sensiblement any rera any les collites, fins a culminar, el 1894, amb la pèrdua total i absoluta d'una gran quantitat de vinyes.

La plaga s'estendria encara, sense fre ni aturador, per tot Catalunya; un rere l'altre anirien caient

els vinyars de les comarques catalanes, deixant a la misèria infinitat de famílies. Els propietaris pogueren encara rescabalar-se, parcialment, de les seves pèrdues mercès a un decret que declarava l'epidèmia calamitat pública i els eximia del pagament de la contribució territorial. Pels comparets ni això; pels bracers... ja podeu comptar: misèria i companyia.

Finalment, els pagesos decidiren deixar morir els ceps vells i replantar els vinyars amb peus americans. Això significà el final de la plaga i el triomf dels americanistes, o sia, dels defensors d'aquest procediment per a combatre-la, entre els quals es distingí singularment el farmacèutic argentoní Bonaventura Castellet.

En realitat, Bonaventura Castellet i Baltà havia nascut a Terrassa (1826) i era ja entrat en anys quan adquirí la titularitat de l'oficina de farmàcia d'Argentonina, segurament a mitjans de la dècada dels vuitanta; especulem amb la possibilitat que, enòleg i viticultor com era, volia seguir de prop el procés que desenvolupava la plaga, llavors que ja amenaçava en fer estralls a la ruralia casolana. En aquell temps ja havia publicat treballs ben remarcables en el camp en què s'havia especialitzat: *Memoria sobre la bonificació de los vinos catalanes*, que fou premiada per l'Illustre Col·legi de Farmacèutics de Barcelona amb Medalla d'Or de 1ª classe i amb el títol de Soci de Mèrit, *Enologia española* (1865) i *Enologia y viticultura española ó Tratado sobre la vid y los vinos de Espanya* (1869) —qui sap si fou a conseqüència dels seus estudis i experiències per les vinyes d'Argentonina, que en la segona edició d'aquesta obra (1886) hi incloïa un apèndix intítulat "Sobre la filoxera, las cepas americanas i el mildiu" — obra premiada amb quatre

medalles espanyoles i dedicada a l'Excel·lentíssim. Sr. Ministre de Foment, "Memoria sobre el tintero híbrido de mosto negro" i "Sarmientos y barbados americanos escogidos, resistentes a la filoxera y de garantizada lentitud", la seva obra pòstuma, quan ja es trobava immers, amb el seu amic i col·lega Almera, de Vilassar de Mar, en el "negoci" de la creació d'un viver de ceps americans, que tingué un mal acabament

Tot i haver estat distingit amb la Comenda Ordinària de la Reial Ordre d'Isabel la Catòlica; d'haver-se vist premiat amb diplomes d'honor i medalles d'or i de plata en diverses exposicions nacionals i estrangeres; d'haver estat soci de mèrit i honorari de distintes corporacions científiques, i, malgrat tenir farmàcia oberta a Argentonina, la situació econòmica de Bonaventura Castellet era molt precària. Pare de sis fills (Pau, Antònia, Pere, Joan, Josepa i Anita) devinguts del seu matrimoni amb Àngela Lloberas, havia de fer mans i mànegues per mantenir la família. Tant és així, que l'any 1886 es veu obligat a demanar el favor del Consistori Municipal, sota pena de tancar el seu establiment. L'ajuntament, temerós de perdre per al poble el servei farmacèutic, el dia 20 de juliol d'aquell mateix any, el nomena recaptador i depositari dels fons municipals "ya que la farmacia por sí sola, dada la escasez de vecindario, no le produce lo suficiente para poder vivir con la decencia que corresponde a su clase". Els seus honoraris serien de trenta duros anuals, més el 30% de la recaptació municipal.

Segons sembla no va arribar a exercir mai aquest càrrec, ja que el 2 d'octubre el Consistori deixà sense efecte l'acord plenari del 20 de juliol i retornà el càrrec a Pere

